

תמוז תשפ"א, יוני 2021

מיקוד לנושאי הלימוד לחט"ב לשנת תשפ"ב

תכנית הלימודים באזרחות בכיתה ט' היא תכנית משותפת למערכת החינוך על מגזריה: החינוך הממלכתי, הממלכתי - דתי, ערבי ודרוזי. התכנית מבוססת על הדגשת המשותף לכלל החברה הישראלית, וכן על ההכרה בייחודן של הקבוצות החברתיות השונות.

בהתאם למדיניות משרד החינוך, לפיה יש ליצור רצף בין התכניות לאורך כל שנות הלימוד, עלה הצורך להציע ולפתח תכנית לימודים בחטיבת הביניים שתהווה חלק ראשון מלימודי האזרחות ותניח את אבן היסוד של לימודי האזרחות.

תכנית הלימודים לחטיבת הביניים כוללת נושאי ליבה ונושאים להרחבה והעמקה בהיקף כולל של 60 שעות.

בשנת הלימודים הקרובה, תשפ"ב, בשל התפרצות נגיף הקורונה והפגיעה בשגרת הלימודים, אנו נאלצים לצמצם את היקף החומר. המורה נדרש ללמד נושאים שהוגדרו כחובה בהיקף של 24 שעות, נושאים אלו סומנו בצבע צהוב.

נושאים נוספים, מתוך כלל תוכנית הלימודים (נושאי ליבה ונושאים להרחבה והעמקה), ילמדו בהיקף של 16 שעות, על פי בחירת המורה ושיקולי צוות בית הספר.

עם זאת, ככל שיותר הזמן ועל פי שיקול דעתו של המורה, מומלץ להעמיק ולהרחיב בכלל הנושאים בשל חשיבותם.

ההמלצה המרכזית היא ליצור בכיתה ט' למידה מבוססת התנסות, רלוונטית לחיי התלמידים, אקטואלית, מחזקת מעורבות ומקנה כלים להתבוננות ופעולה במדינה ובחברה.

מס' סידורי	א. נושאי ליבה - 24 (מתוך 42 שעות)
	פרק א' : עם אזרח ומדינה - זיקות ויחסי גומלין
1.	מהי מדינה ומה הם תפקידיה? א. היסודות לקיומה של מדינה (שטח, אוכלוסייה, שלטון, ריבונות, הכרה בינלאומית). ב. דרכים לפיהן מוקמות מדינות: הגדרה עצמית, הכרזה על עצמאות, הענקת עצמאות, הכרה בינלאומית. ג. הזכות להגדרה עצמית כולל המושגים: לאום, לאומיות וקבוצה אתנית.

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفقيش على تعليم المدنيات

<p>זיקות שונות ביחסי עם ומדינה</p> <p>א. אזרח ואזרחות.</p> <p>ב. הבחנה בין השתייכות לאומית להשתייכות אזרחית.</p> <p>ג. המעמד המשפטי של האוכלוסייה: אזרחים, תושבים ואחרים (זכויות וחובות)</p> <p>ד. קשרים ביחסי עם, אזרח ומדינה.</p> <p>ה. סוגי מדינות מבחינת ההרכב הלאומי.</p>	<p>2.</p>
<p>מדינת ישראל כמדינת הלאום היהודי</p> <p>א. הכרזת העצמאות.</p> <p>ב. ארץ ישראל ומדינת ישראל (בעיית הגבולות).</p> <p>ג. ישראל כמדינה יהודית: חוקים, מוסדות וסמלים. (3 חוקים, 2 מוסדות, 2 סמלים לבחירת המורה).</p> <p>ד. הקשר עם יהדות התפוצות – חוק השבות.</p> <p>ה. מיעוטים לאומיים ודתיים (הרכב האוכלוסייה בישראל, כולל זכויות המיעוט).</p>	<p>3.</p>
<p>המושגים המרכזיים:</p> <p>מדינה, שטח, גבולות, אוכלוסייה, ריבונות, הכרה בינלאומית, תושבים, אזרחים, מיעוטים, עם-לאום, סמלים לאומיים, חוקי האזרחות, חוק השבות, זיקה לאומית, מולדת, גולה, תפוצה, מדינת לאום.</p>	
<p>הדמוקרטיה בהשוואה למשטרים לא דמוקרטיים</p> <p>א. כיצד מגיעים השליטים לשלטון?</p> <p>ב. מהו מקור החוק?</p> <p>ג. מהו מעמד השליטים ומהי מידת ריכוז הכוח אצל השליטים?</p> <p>ד. מגבלות הדמוקרטיה במאבקה עם משטרים אחרים.</p>	<p>4.</p>
<p>ערכים ועקרונות המשטר הדמוקרטי</p> <p>ערכי היסוד של הדמוקרטיה- חירות ושוויון - מבוססים על תפיסה המכירה בכבודו ובערכו של האדם כאדם.</p>	<p>5.</p>
<p>פרק ב' : עקרונות זכויות במשטר הדמוקרטי ורשויות השלטון בישראל</p>	
<p>עקרונות הדמוקרטיה</p>	<p>6.</p>

<p>א. היכרות בסיסית עם עקרונות הדמוקרטיה (שלטון העם, הכרעת הרוב, שלטון החוק, הגבלת השלטון - מתן דוגמאות לבחירת המורה).</p> <p>זכויות וחובות האדם והאזרח</p> <p>ב. היכרות בסיסית עם רעיון זכויות וחובות האדם והאזרח (כגון: הזכות לקניין, הזכות לכבוד, הזכות לחופש הביטוי - מתן דוגמאות לבחירת המורה).</p> <p>רשויות השלטון בישראל</p> <p>ג. היכרות בסיסית עם רשויות השלטון (כנסת, ממשלה, בתי משפט - דוגמאות לתפקידי הרשויות לבחירת המורה).</p>	
<p>המושגים המרכזיים: דמוקרטיה, שלטון יציג, שלטון החוק, שוויון זכויות (פוליטיות, חברתיות), שוויון בפני החוק, חירויות בסיסיות (טבעיות), חובות האזרח, ציות לחוק, תשלום מיסים, מעורבות האזרח, הפרדת רשויות, רוב ומיעוט, פיקוח וביקורת, דעת קהל.</p>	
<p>ב. נושאים להרחבה והעמקה – 16 שעות</p>	<p>מס' סידורי</p>
<p>כתיבת תכנית העמקה ייחודית בית ספרית באישור הפיקוח המבוססת על הנושאים להרחבה והעמקה המפורטים כאן. המורה יכול לבחור כל נושא מתוך הנושאים הבאים: זכויות האדם והאזרח (נושא מס' 7). עקרונות דמוקרטיים נושאים (8-12). רשויות השלטון נושאים (13-15). קישורים לחומרים נמצאים באתר מפמ"ר אזרחות, בתיק תוכניות לימודים וכן בספרי הלימוד המאושרים על ידי משרד החינוך.</p>	
<p>זכויות וחובות האדם והאזרח הזכות לשוויון</p> <p>א. שוויון זכויות פוליטי: זכות שווה לבחור ולהיבחר, הזכות למחאה/ביקורת, הזכות להתארגן/להתאגד (= זכויות האזרח). ב. שוויון בפני החוק. ג. שוויון בזכויות החברתיות (שוויון הזדמנויות).</p> <p>זכויות האדם זכויות בסיסיות (טבעיות):</p>	<p>7.</p>

<p>א. זכותו של האדם לחירות אישית.</p> <p>ב. הזכות לחיים וביטחון.</p> <p>ג. הזכות לכבוד.</p> <p>ד. הזכות לפרטיות.</p> <p>ה. חופש הביטוי.</p> <p>ו. חופש המצפון.</p> <p>ז. חופש התנועה.</p> <p>ח. חופש ההתארגנות.</p> <p>ט. חופש הדת.</p> <p>י. הזכות להליך הוגן.</p> <p>יא. הזכות לקניין.</p> <p>יב. חופש העיסוק.</p> <p>חובות האדם והאזרח</p> <p>חובות האדם</p> <p>א. הכרת ערך האדם כאדם.</p> <p>ב. התחשבות בצורכי הזולת וגילוי סובלנות לדעותיו.</p> <p>ג. האחריות המוטלת על האדם לקביעת גורלו וגורל מדינתו במשטר הדמוקרטי.</p> <p>חובות האזרח</p> <p>ד. ציות לחוק</p> <p>ה. תשלום מיסים</p> <p>ו. שירות צבאי</p> <p>ז. מעורבות בחיים הציבוריים</p> <p>נושאים לדוגמא</p> <ul style="list-style-type: none"> ● באילו תחומים ניתן לממש את השוויון ובאילו תחומים לא ניתן לעשות זאת ומדוע? ● מהם גבולות החירות? חירות הזולת וכבודו, ביטחון הציבור. 	
<p>עקרון הכרעת הרוב</p> <p>א. השיטה הבסיסית לקבלת החלטות - באמצעות הכרעה על פי רוב.</p>	<p>8.</p>

<p>ב. החלטות הרוב מחייבות את כולם, גם את המיעוט. ג. הרוב בהחלטתו חייב להתחשב בערכי היסוד של הדמוקרטיה של כולם ולשמור על הזכויות הבסיסיות של הפרט ושל המיעוט (קבוצות אתניות).</p>	
<p>עקרון שלטון החוק א. כפיפות רשויות השלטון והאזרחים לחוק. ב. חוקה, חוקי יסוד וחוקים:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● החוקה כמגינה על ערכי היסוד של הדמוקרטיה. ● תפקידם של חוקים בחברה ובמדינה. ● סיבות לשינויים ותיקונים בחוק. <p>נושאים לדוגמא חוקה בישראל, בעד ונגד.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● גבולות הציות לחוק. 	<p>9.</p>
<p>מעורבות האזרחים במשטר דמוקרטי א. עקרון שלטון העם/שלטון יציג כולל משאל עם. ב. השתתפות בבחירות. ג. פעילות במפלגות, תנועות וקבוצות לחץ שונות (כולל קבוצת אינטרס). ד. הבעת דעה, מחאה וביקורת על השלטון באמצעות כלים שונים (למשל, מכתב למערכת והפגנות).</p>	<p>10.</p>
<p>עקרון הגבלת השלטון א. הפרדת רשויות. ב. פיקוח וביקורת מוסדיים.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● מבקר המדינה ונציב תלונות הציבור- מעמד, סמכויות ותפקידים. ● נגיד בנק ישראל. ● היועץ המשפטי לממשלה. <p>ג. קיומה של אופוזיציה. ד. קיומה של דעת קהל.</p>	<p>11.</p>
<p>תפקידיהם של אמצעי התקשורת בחברה דמוקרטית א. מתן מידע מהימן ומלא לציבור על המתרחש בארץ ובעולם, בכלל זה על דרכי התפקוד של רשויות השלטון השונות ושל הנציגים הנבחרים (זכות הציבור לדעת).</p>	<p>12.</p>

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفقيش على تعليم المدنيات

<p>ב. במה לפרשנות להבעת דעות שונות הרווחות בציבור (חופש הביטוי). ג. מכשיר להגנה על זכויות הפרט. ד. הכוח של אמצעי התקשורת והשפעתם על החברה והשלטון.</p> <p>נושאים לדוגמא</p> <ul style="list-style-type: none"> ● עצמאותם ואי תלותם של אמצעי התקשורת בחברה דמוקרטית. ● ההתנגשות בין חופש הביטוי וזכות הציבור לדעת לבין הגנה על ביטחון המדינה וצנעת הפרט. 	
<p>הכנסת - הרשות המחוקקת</p> <p>א. הכנסת כמייצגת את העם. ב. הכנסת כרשות מחוקקת - תהליך החקיקה. ג. הכנסת כמבטאת את עקרון הרוב – קואליציה, אופוזיציה. קבלת חוקים ברוב. ד. הכנסת כמנגנון מפקח - שאילתה, הצבעת אי אמון, חוק התקציב, ועדות חקירה. ה. שיטת הבחירות בישראל.</p>	<p>13.</p>
<p>הממשלה - הרשות המבצעת</p> <p>א. הרכבת הממשלה על פי עקרון הכרעת הרוב. ב. הממשלה כגוף שלטוני - מחליט, סמכויות ותפקידים. ג. תקציב המדינה כמכשיר לביצוע פעולות הממשלה. ד. אחריות הממשלה (מיניסטריואלית וקולקטיבית) - הגבלת השלטון.</p>	<p>14.</p>
<p>מערכת בתי משפט - הרשות השופטת</p> <p>א. תפקיד המערכת המשפטית באכיפת החוק וביישוב סכסוכים למיניהם. ב. הערכאות השונות וסמכויותיהן (בתי משפט, בתי דין דתיים, בתי דין צבאיים ובתי דין לעבודה). ג. חשיבות המערכת המשפטית כמגנה על זכויות הפרט מול רשויות השלטון (בג"ץ - בית המשפט העליון בשבתו כבית דין גבוה לצדק).</p>	<p>15.</p>

ניתן למצוא את יחידות ההעמקה באתר המפמ"ר.
 המלצה להערכה בית ספרית נמצאת בכל אחת מיחידות ההעמקה.

בכל שאלה או הבהרה ניתן לפנות למדריכה הארצית של חט"ב - עינת דן. einatdan5@gmail.com